

ƏLİAĞA VAHİDİN YARADICILIĞI TÜRKİYƏ TƏDQIQATÇILARININ ARAŞDIRMALARINDA

Nazilə Abdullazadə

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti, Bakı, Azərbaycan
e-mail: nazile.s.m.d@mail.ru

Xülasə. XX əsr Azərbaycan şairi, qəzəlşünas Əliəğa Vahid orijinal, lakonik və dərin poetik yaradıcılığa malik bir sənətkardır. Vahidin qəzəllərinin şöhrəti bu gün Cənubi Azərbaycana, Türkiyəyə, Pakistana, Orta Asiyaya yayılmışdır. Şairin həyata baxışı, şeirlərinin mövzu və sənətkarlıq xüsusiyyətləri xarici ədəbiyyatşünaslıqda da tədqiqat edilir. Xüsusilə Türkiyə ədəbiyyatşünaslığında Vahid yaradıcılığına sayğı və maraq bu gün də göstərilməkdədir. Mahmud Sarıkaya, Seda Selim və başqaları Vahidin irsini tədqiq edir və onun layiqli qiymətini verirlər. Məqalədə Türkiyə alimlərinin şairin yaradıcılığına həsr edilmiş tədqiqatları təhlil edilmişdir.

Açar sözlər: Əliəğa Vahid yaradıcılığı, qəzəl, gözəllik və məhəbbət konsepsiyası, həyata baxış, Türkiyə ədəbiyyatşünaslığı.

ALIAGA VAHID'S CREATIVITY IN TURKISH SCHOLARS' RESEARCHS

Nazila Abdullazade

*Azerbaijan State Pedagogical University, Baku,
Azerbaijan*

Abstract. Aliaga Vahid, Azerbaijani poet of the 20th century, is an original, concise and deeply poetic creator. The popularity of the poet's gesels has spread today in southern Azerbaijan, Turkey, Pakistan and Central Asia. The views of the poet, the mastery of his poems are also studied in foreign literary criticism. Interest in the poet's work, especially in Turkish literary criticism, remains to this day. Mahmoud Sarikaya, Seda Selim and many others explore the heritage of Vahid and give him a worthy assessment. The article analyzes the studies of Turkish scientists on the poet's work.

Keywords: Aliaga Vahid's reativity, gazel, the concept of beauty and love, the vision of life, Turkish literary criticism.

ТВОРЧЕСТВО АЛИАГА ВАХИДА В РАБОТАХ ТУРЕЦКИХ ИССЛЕДОВАТЕЛЕЙ

Назиля Абдуллазаде

*Азербайджанский Государственный Педагогический
Университет, Баку, Азербайджан*

Резюме. Алиага Вахид, Азербайджанский поэт 20-го века, является оригинальным, лаконичным и глубоко поэтическим творцом. Популярность газелей поэта распространилась сегодня в Южном Азербайджане, Турции, Пакистане и Центральной Азии. Взгляды поэта, мастерство его стихов также исследуются в зарубежном литературоведении. Интерес к творчеству поэта в турецкой литературной критике сохраняется, и по сей день. Махмуд Сарикая, Сeda Селим и многие другие исследуют наследие Вахида и дают ему достойную оценку. В статье анализируются исследования турецких ученых, посвященных творчеству поэта.

Ключевые слова: творчество Алиаги Вахида, газель, концепция красоты и любви, видение жизни, турецкая литературная критика.

XX əsr Azərbaycan şairi Əliəğa Vahid ədəbiyyat tarixində özəl mövqeyi və çəkisi olan bir sənətkardır. Onun istər satirik, istərsə də lirik şeirlərinin əsas mövzusu mədəniyyətə, maarifə çağırış, avamlığa, cəhalətə, zülmə etiraz, Vətən gözəlliklərinin tərənnümü, vətənə xor baxanların tənqidi və ifşası olmuşdur. Hələ sağlığında şeirləri dillər əzbəri olan Ə.Vahid

müxtəlif mətbu orqanlarda nəşr olunur, yaşadığı dövrün tendensiyasını və zamanın nəbzini tutmağa çalışırdı.

Vahid yaradıcılığı istər sağlığında, istərsə də ölümündən sonra tədqiqatçıların həmişə diqqət mərkəzində olmuş, laübalı taleyi kimi əsərlərinə ziddiyyətli baxış Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığında deyil, Türkiyədə, İranda da təzadlı fikirlər doğurmuşdur. Xüsusilə Türkiyəli tədqiqatçıların Vahid irsinə marağını böyük sənərkara diqqət və sayqı kimi dəyərləndirsək, yanılmazıq. Doktor Sarıkaya Mahmud 2015-ci ildə şairin qəzəllərini türkcəyə çevirib “Türk Dünyasının SonBüyük Gazel Şairi Eliğa Vahid ve Gazelleri” adlı kitab nəşr etdirmişdir. Digər bir tədqiqatçı – Seda Selim isə Əliğa Vahid yaradıcılığı ilə bağlı tədqiqatları ilə vahidşünaslığa imza atmışdır.

Seda Selim Niğde Universiteti araşdırmaçısıdır. Təbii ki, Vahidin şeir dilinin sadəliyi, lakonikliyi, poetizmi və Azərbaycan türkcəsində şirinliyi onun diqqətini cəlb etmiş, şairin bədii irsinə biganə qalmamış, qəzəllərinin mövzu və məzmun mündərcəsinə, dil və üslub xüsusiyyətlərinə fərqli müstəvidə yanaşmışdır. Tədqiqatçı “Hüseyn Cavid və Eliğa Vahid’in Hayata Bakış Açılarının Şiirlərinə Yansımaları” adlı məqalədə şairin həyata baxışının şeirlərinə yansımalarını Hüseyn Cavid poeziyası ilə qarşılaşdıraraq müqayisə etmişdir.

Bidiyimiz kimi, hər iki şair XX yüzildə eyni dövəndə – sovet dövründə yaşamışlar. Eşqə, sevgiliyə, gözəlliyə baxışları eyni olsa da, Vahid sovetlərin mövcud quruluşundan “məmnun” biri, Hüseyn Cavid isə inanclı bir türk şairi olmuşdur. Sovetlərin xalqlar üzərindəki basqı və şiddət siyasəti, bəşəriyyətin bir küll olaraq sədəti, insanlığın şərə qalib gəlməsi Cavid romantizminin əsas mövzu qaynağı olsa da, şeirlərindəki ümitsizlik, hüzn onu tərək etmir. Cavidə rəğmən, Vahid gələcəyə daha ümidlə baxmış, onu nə zamanın gərdisi, nə şəxsi həyatının acıları, nə də dostların xəyanəti sındıra bilməmişdir. Gözəllik və məhəbbət vurğunu olan Vahidin sevgi şeirlərində umu-küsü, sevgilisindən gördüyü biganəlik, bəzən xəyanət belə canlı, oynaq bir dillə elə təsvir edilir ki, həyatdan küsmək yox, onu daha da sevərək yaşamaq istəyirsən. Eyni zamanda, hər iki şairin vətən, savaşı, siyasi quruluş və bəşəri mövzularda baxışları özəl cəhətləri ilə də fəqlənir. Tədqiqatçı Seda Selimin hər iki Azərbaycan şairinin, “Azərbaycan edebiyatının iki önəmli ismi”nin fərqli dünyagörüşlərinə baxışı gənc tədqiqatçının ümumilikdə Azərbaycan ədəbiyyatına sevgisinin bariz təzahürü kimi dəyərləndirilə bilər.

S.Selimin fikrincə, “fərqli görüşlərə sahip iki şairin hayata aynı bakış açısıyla bakmaları ilgeçekicidir. Fakat Hüseyn Cavid'in ve şiirlerinin Eliğa Vahid'in genelinde şöyle bir fark göze çarpmaktadır: Hüseyn Cavid'in şiirlerinde karamsar, umutsuz bir hava vardır. Eliğa Vahid'in şiirlerinde ise daha çok neşe, umut söz konusudur” [8]. Həqiqətən də, Vahid şeiriyyəti ilə Cavid poeziyasındakı fərqli poetik detalları duya bilən araşdırmaçı bunun səbəbini “şairlərin yaşadıkları dövəndən memnun olmaları ve ya olmamalarında” görür. Azərbaycanda milli dövlətin süquta uğrayaraq sovet hakimiyyətinin qurulması ilə siyasi, sosial və mədəni həyatın ideologiyaya xidmət etdiyini vurğulayan müəllif 1920-ci ildən öncə

olduğu kimi, yazarların sərbəst deyil, rəsmi-ideoloji siyasətə uyğun olaraq yazmaq məcburiyyətində qaldıklarını da qeyd edir. “Sosialist realizmi” adı altında ədəbiyyatın sovet ideologiyasına, onun dövlətçilik siyasətinə xidmət etdiyi bəllidir. Xüsusilə bu dövrün poeziyasından danışılarda “sovet tədqiqatçıları proletar şeiri və onun nümayəndələrinin yaradıcılığını önə çəkmiş, poeziyanın döyüşkən, mübariz, gələcəyə inam, köhnə dünyaya üsyankarlıq ruhunu təqdir etmişlər. “Milli ruhu ifadə edən, kədərli, bədbin və yaxud istiqlal poeziyasının ya adını çəkməmiş, ya da bu cür parçaları tənqid hədəfi etmişlər” [3]. Təbii ki, tədqiqatçı da Hüseyn Cavidin dövrün ədəbi mənzərəsinə əsasən “kendi bildiyi yoldan giden, inandığı ölçülər uğruna eserlər verməyə çalışsan” [8, s.532] şəxsiyyətlərdən biri, Əliağa Vahidin isə “Hüseyn Cavid'in tam tersinə, sovyet idaresinin belirlediği sınırlar çərçivəsindən çıkmamış, halkının geleceğinin ve mutluluğunun sovyet hükümetine bağlı olduğunu kabul etmiş” [8, s.533] biri kimi təsəvvürlərin formalaşması və buna əsasən də XX əsrin çarpaşmış bir dönəmində yaşayıb yaradan bu iki ölməz sənətkarın mənsub olduqları ədəbi cərəyana, yaradıcılıq meyilinə, dövrün tendensiyasına və Azərbaycan ədəbiyyatına baxışının səthliliyi (belə demək mümkünsə) tədqiqatçının fikirlərinin subyektiv yanaşımına haqq qazandırır.

Bildiyimiz kimi, Azərbaycan ədəbiyyatının sovet dövrü mərhələsi lirikada yeni bir səhifə yaratdı; vətənin müstəqilliyini, quruculuq işlərini, sovet insanının nəyə qadir olduğunu anlatdı. Bu poeziya “özünün müsbət və ideal qəhrəmanını Olimp dağlarında, “seçilmiş adamlar”, “yüksək cəmiyyət hadisələri arasında” aramadı, onu öz ətrafında torpaq üstə, yeni dünyanı yaradan, heç kəsdən tərif gözləməyən fəhlə-kəndli kütləsinin sıralarında tapdı, təsvir etdi, onu adiləşdirdi, ülviləşdirdi, yüksəltdi” [5]. Bu baxımdan S.Selim Hüseyn Cavid dövrün nəbzini tutan ilk şairlərdən biri kimi təqdim edir. Onun fikrincə, H.Cavid türkçülük ruhu ilə köklənmiş yaradıcılığına “Azər” poeması ilə bir inqilabi ab-hava, inqilabi məzmun gətirdi:

...Hər günəşə vardım, çiçəklər güldü,
Sevda bülbüllər salama gəldi.
Hər bəzmə uğradım, meylər töküldü,
Qədəhlər öpüşüb xurama gəldi.

“Azər” poemasında Cavid də o dövrdə şeirə, sənətə gələn şairlərin əksəriyyəti, o cümlədən Vahid kimi, yeni quruluşu alqışlayır, onun yaşamağa, yaratmağa çağıran səsinə səs verir. M.Hüseyn yazırdı: “...Cavidin müasir varlıqdan uzaqlaşmasını inqilaba zidd cəbhə tutması ilə deyil, bəlkə də bu inqilabın mürəkkəbliyi və Cavid tərəfindən çox çətinliklə qavranılması ilə, çətin anlaşılması ilə izah edirik [5]. Akademik M.Cəfər isə bu illərdə H.Cavidin sosialist inqilabının mahiyyətini başa düşmədiyini göstərir. Onun fikrincə, “Caviddə yeni həyat, bu həyatın böyük mənası və gələcəyi haqqında aydın bir təsəvvür yox idi. Onda proletar inqilabının xilaskar roluna qəti bir inam da yox idi”. Məhz bu dövr Əliağa Vahid poeziyasının da inkişafı, tanınması üçün müəyyən imkanlar açdı. Qəzəllə yanaşı, yeni quruluşu, cəmiyyəti tərənnüm edən lirik şeirləri və Sabir qədər dövrün mənzərəsini yarada bilməsə də, din xadimləri, cəhalət, şəriət ehkamları, rüşvətçorluq və fırıldaqçılıq, dini

ayınların tənqidi Vahidin satirik şeirlərində yer alır. Eyni zamanda, 20-30-cu illər ideologiyasında klassik irsə, qəzələ, eşq mövzusunda qadağa qoyulduğu bir dövrdə Vahid cəsarətlə sələflərinin yolunu davam etdirir, “ənənəvisəvgimotivini orijinal formada, dinamik süjet daxilində, aşıqla məşuqun mükaliməsi səpkisində, ritmik ahəngdə məharət və ustalılıqla əks etdirir [3, s.221].

Ə.Vahid haqqında Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığında vahidşünas M.Nuruoğlunun tədqiqatları ilə tanışlığı yanaşmalarından bəlli olan S.Selim şairin sovetlər birliyi dönəmində yaradıcılığını “müasirləşdirməyə” çalışaraq müxtəlif dərgilərdə məşhur siyasi, sosial və tənqidi məzmunlu meyxanaları ilə böyük ilgi gördüyünü qeyd edir.

Vahid yaradıcılığında sevgi və gözəllik olmadan yaşamın anlamını itirəcəyini, məhz sevgi ilə həyatın ən saf halinə bürünəcəyini vədünyanın onunla rəngarəng olacağını qeyd edən müəllif Vahid lirikasında gözəlliyin təbiətin ən böyük sirlərindən biri olduğu vəbu sirin ortaya çıxması ilə insanların heyrətə düşdüyünü vurğulayır. “Şaire görə, təbiət bu güzellikləri yaratmış və daha sonra bu güzelliklərə hayran kalarak yeryüzünə göndərmişdir” [8, s.535].

Təbiətdə ne gizlin sirlər var indi zahirdir,

Qalır heyretde insan hər büti-zibaya baxdıqda.

Tədqiqatçı Vahidin şeirlərini mövzu baxımından incələyərək gözəllik və məhəbbətlə yanaşı, dürüstlük və vəfadan, insanların əməlləri ilə bu dünyada bir iz buraxa biləcəkləri, vətənə, millətə xəyanət edənlərin çox yaşamayacağı, həyatı sülh və əmniyyət içində keçirməyi Vahid lirikasının qənaəti olaraq ortaya qoyur və şairin ədəbi irsindən gətirdiyi nümunələrlə fikirlərini əsaslandırır:

Mehebbet ile sədaqətlə xalq içində yaşa,

Ümumi yaxşılıq et, şerrdən fərar eylə.

Zəmanə eyriler ilə həmişə düşməndir,

Çalış ki, xalqın ilə doğruluq şüar eyle.

Səda Selimdə Vahid yaradıcılığı ilə bağlı bəzən bir-birini təkzib edən fikirlərə də rast gəlinir; gah “bir kısmında aşk konusu” işləndiyini, gah da “aşığı dile getiren, canından bezdiren, kederlərə salan, bəzən də tarifi mümkün olmayan sevinçləregark eden sevgilinin güzelligindən danışır. O yazır: “Vahide görə sevgilinin güzelligi, bütün iyi özelliklərin bir bünyetə toplanmasının dıxa yansımasıdır. ...Vahid için sevgilinin güzelligi Tanrı'nın ona bahşettiği en önemli lütüftür. Vahide görə, güzəllik seyrinə doyum olmayan bir özəllikdir və hər kəsə nasip olmayacak bir nimettir. Her insanın ilgisini çeken ve bakişları üzerine toplayan güzəllik onu gören hər kəsə təsir eder. O, seyredilən və seyrinə doyum olmayan bir keyfiyyəttir” [8, s.537].

Könlümü etmiş camalın şövqi-heyran, sevgilim,

Yox beşerde sen kimi istekli canan, sevgilim.

Yüz min gözəl yetirse eger kainat özü,

Dünya üzündə, bil ki, yetirmez misalını.

Vahidin eşqdə təzadlı fikirləri, sevgilidən gah küsüb-inciməyi, gah biganəliyi, gah onu görmək istəməməsi, gah da belə bir bəlaya tutulub qurtulmaq istəsə də, qurtula bilmədiyini dilə gətirməyinə də tədqiqatçı biganə qalmır. Onun fikrincə, Vahid üçün vəfasız sevgilidən xeyir gəlməyəcəyi, belə bir durumda gözəllik anlamını da itirəcəyi fikri, gözəlliyə ulaşmaması bir izzətdir.

Hüsn ehlinin bu adətidir, bivefa olur, ba

Çox da mezzemmet eylemeyin dilrübaları! [8, s.538]

Diqqət çəkən məqamlardan biri də müəllifin Vahid yaradıcılığının inkişafını sovet quruluşu ilə bağlamasıdır. Onun fikrincə, xalqın müstəqilliyi və əmin-amanlığını Vahid sovet Rusiyasının "başarısında" görürdü. Yəqin ki, sovet ideologiyasının ədəbiyyatın qarşısında qoyduğu tələbi, dövrün siyasi missiyasını, ictimai-sosial durumu şair gözəl başa düşürdü, başlıcası, belə bir şəraitdə Vahidin lirikasına iham və qanad verən çiçəklənən Vətən torpağı, qurub-yaradan qəhrəman oğul və qızların rəşadəti idi. O, ölkəsinin gələcəyinə ümidlə baxır, vətən övladlarının səadət içində ömür sürəcəyinə inanırdı. Xüsusilə də Böyük Vətən müharibəsi illərində alman faşizminə nifrətini, cənnət vətənin bir qarışını da düşməne verməyəcəklərini, gərəkirsə, bu yolda canlarını verəcəklərini poetik dillə qələmə almaqdan yorulmurdu. Bütün bunlar heç də Vahid kimi xalq şairinin sovet quruluşuna, sovet ideologiyasına sədaqəti, bağlılığı deyil, xalqın şairi kimi yalnız vətənin, millətini, vətən övladlarını düşünməsi ilə bağlı idi. Əks halda Vahid də bəzi sənət dostları kimi sağlığında yüksək kürsülərdə yer alar, iclaslarda yuxarı başda oturur, rahat və dəbdəbəli bir ömür yaşardı.

H.Cavidlə Ə.Vahidi qarşılaşdırmalı müqayisə edərək S.Selim nəticədə Vahidin sovet quruluşunu dəstəklədiyini, xalqının gələcəyinin sovetlərlə bağlı olduğunu qəbul etdiyi qənaətinə gəlir. Vahidin sovet birliyi dönəmində yaradıcılığının inkişaf etdiyini, "dil və üslubunu mümkün olduğu qədər müasirləşdirməyə çalışdığını", qəzet və dərgilərdə nəşr olunduğunu, məşhur siyasi, sosial və tənqidi məzmunlu meyxanaları ilə şöhrətləndiyini o, məhz sovet quruluşuna bağlayır ki, bunu da tədqiqatçının XX əsrin birinci yarısı Azərbaycan ədəbiyyatını müasir ədəbiyyatşünaslıq nöqtəyi-nəzərdən deyil, sovet ədəbiyyatşünaslığı təhlili aspektindən qavramı ilə izah etmək olar.

"Eliğa Vahid'in gazelleri üzərinə bir deqerlendirme" adlı məqaləsində S.Selim Vahidi 20-ci yüzilin ən böyük qəzəlxanı adlandırmaqla böyük sənətkarın həqiqi çəkisini, sanbalını təsdiq etmiş olur. Vahid şeiriyyətini, onun məhəbbət mövzunu səlafi Füzulidən ayrı təsəvvür etməyən tədqiqatçı şairin müasir mövzulu qəzəllərini yenə də sovetlərin qurulmasıyla əlaqələndirir. Belə təsəvvür yaranır ki, Vahid sovet şairi olmuş, sovet ideologiyasını dəstəkləmiş, ədəbiyyatın partiyalılıq prinsipinin sərhədləri çərçəvəsində yazıb-yaratmışdır. Tədqiqatçı yazır: "Eliğa Vahid, gazellerində aşk konusunun yanı sıra, Sovyetlər Birliqi'nin kurulmasından sonra Sovyet hökümətinin tesiriylə insan, vatan və ilim gibi farklı konulara da yer vermişdir. Böylece şair, gazel sahasına bir yenilik getirerek bu sahaya aşk

konusu dışında farklı konuların girmesini sağlamıştır. Bu yeni konularla birlikte şair, dönemin şartları gereği Sovyet ideolojisini insanlara anlatma ve onu benimsetme amacıyla gazeller de yazmıştır” [8, s.168].

S.Selimə görə, Vahid C.Məmmədquluzadə ilə tanışlığı zaman o, Vahidə qəzəl sahəsində qələmini sınıamasını tövsiyə etmiş, Vahid bundan sonra yazdığı qəzəllərlə şöhrət qazanmışdır. Tədqiqatçının bu fikrinə aydınlıq gətirərək qeyd edək ki, Vahidin poeziya aləminə gəlişi və qəzəlxan kimi püxtələşməsinə Bakıda fəaliyyət göstərən ədəbi məclisdə iştirakı və fitri istedadından kənarada təsəvvür etmək və kiminsə tövsiyəsi ilə bağlamaq sənətkarın üzərinə kölgə salmaq kimi düşünülə bilər. Vahid Azərbaycan ədəbiyyatında ruhu, təbi, maddi və mənəvi aləmi, iç dünyası ilə sözə, şeirə əsir olan sənətkarlardan, heç bir distansiya, yuxarı-aşağı mərtəbə tanımayan, qafiyəpərdazlıqdan uzaq, sözə bədahətən zinət verən nadir sənətkarlardandır.

Vahid qəzəllərini incələdiyi hiss olunan Seda Selim şairin qəzəllərinin musiqiçilərin dilinin əzbəri olduğunu, bu şeirlərin onu oxuyanlara sevgi, məhəbbət və vətənə sonsuz sevgi təlqin etdiyini qeyd edir. O həmçinin Vahidin gözəllik və eşq anlayışının klassik şairlərdən fərqli olduğunu da fərqiə varır: “Vahid’in güzellik və aşk anlayışı klasik şairlərdən çox fərqlidir. O yanlış zamanda dünyaya gəlmiş rint bir şairidir. Aşkıni çox samimi bir dille anlatan şair, aşkın çilesiyle yoğrulduğunu ve hayat tecrübəsini böyle kazandığını söyler. Eliğa Vahid, büyük muhabbet şairidir ve bunu kendisi de gazellerinde dile getirmektedir [8, s.169]. Seda Selim üçün də Vahid “her şeyden önce, bir aşk gazelhanıdır ve Eliğa Vahid’e göre aşk, hayatı yaşanılır kılan en önemli unsurdur. Onun için hayat, aşk üzerine kurulmuştur ve aşk varsa, dünya yaşamaya değerdir. Bu yüzden şair, gazellerinin büyük bir kısmında aşk konusunu işlemiştir. Vahid, gazellerinde aşk olmadan yaşamın anlamını yitireceğini, aşkla yaşamın en saf haline bürüneceğini ve hayatın onunla renkleneceğini belirtmiştir” [8, s.170]. Vahidin Füzuli kimi, eşq oduna alışmağı, eşqin “çilesiyle” yoğrulduğı və beləcə həyat təcrübəsi qazandığı, sevgilisinin eşqi ilə qovrulsa da, fəqət ona qovuşa bilməməsini tədqiqatçı poetik nümunələrlə şərh edir. Onun fikrincə, Vahid bir aşiq kimi, comərddir, nəyi varsa, sevgisi uğrunda fəda etməyi gözə almışdır. Yalnız sevgilisinin yanında olması ona yetər və bu, onun üçün dünyalara dəyişilməyəcək bir səadətdir. Vahidin özünü Məcnun, Fərhad, Xosrovla müqayisələri, məşuqənin zahiri gözəlliyi ilə bağlı düşüncələri də Seda Selimin diqqətindən kənarada qalmamışdır. O yazır: “Vahid’in gazellerinde bahsedilen güzelliğın temelini, sevgilinin dış güzelliğı oluşturur. Şair için güzellik, seyrine doyum olmayan bir özelliktir ve herkese nasip olmayacak bir nimettir. Her insanın ilgisini çeken ve bakışları üzerine toplayan güzellik, onu gören herkese tesir eder. O, seyredilen ve seyrine doyum olmayan bir keyfiyettir. Aynı şekilde onun anlatılması ve dinlenilmesi de ayrı bir zevktir. Bu yüzden şair, içki meclislerinde sık sık sevgilinin güzelliğinden bahseder, dostlarına sevdiğinin güzelliğini anlatır. Şair için sevgilisinden daha güzel bir mahlûkat yaratılmamış ve yaratılmayacaktır. Onun için sevgilisinin güzelliğı, ölüye can veren bir nimettir. Sevgilinin

güzel yüzünü bir an bile görmək, şairin bütün gamını və kederini silər. Bu bakımdan güzellik, şairin hayatını güzelleştiren və renk katan ən önemli unsurlardan biridir [8, s.174].

“Eliğa Vahid'in gazelleri üzerine bir degerlendirme” məqaləsində S.Selim “Muhteva İncelemesi”, “aşk”, “vatan”, “insan”, “ilim ve fen” altbaşlıkları altında şairin yaradıcılığının əsas mövzularına toxunur. “Yeni insan projesi kapsamında evden okula, şiiirden piyese, resimden müzik ve sinemaya, iş yerinden çevreye kadar insan unsurunun belirleyici olduğu her mekâna nüfuz edilmesi isteğiyle, âdeta toplumsal bir metamorfoz amaçlandığını” [8, s.177] zənn edən tədqiqatçı Vahidin insan ömrünün sürətlə keçdiyi, bu üzdən ömrün zövq, nəşə ilə keçirilməsi fikrini şairin sədaqət və vəfa duyğularına önəm verməsi, yaşantını bu önəmli hissələr üzərində qurduğu ilə əsaslandırır:

Bir də cahana gəlməyəcəksən dübarə sən,
Mümkünsə, qoyma keçməyə ömrün məlal ilə.
Tədris ilə qocaldacaq axır fələk səni,
Vəhşiliyi burax, dolan əhli-kamal ilə [10, s.36].

Vahidin vətən mövzusunda yazdığı şeirlərində S.Selim şairin vətəni olaraq “sovyet coğrafiyasını” gördüyünü sovet öncəsi və sonrakı dövrlərdə insanların vətən anlayışına münasibəti ilə əlaqələndirir: “Önceləri kendi ölkələrini vatanları olaraq gören insanlar, ihtilal sonrası tüm Sovyet coğrafiyasını kendi vatanları olaraq görmüşlərdir. Bunun etkisini Eliğa Vahid'te de görmekteyiz” deyən tədqiqatçının istər-istəməz Vahidin yaradıcılığını sovet quruluşundan kənarda təsəvvür edə bilmədiyinin bir daha görürük. Vahidşünas M.Nuruoğlunun 1983-cü ildə Vahid yaradıcılığı ilə bağlı tədqiqatına əsaslanaraq o da yazır: “Azerbaycan'da Sovyet hâkimiyeti kurulduktan sonra Vahid'in yaratıcılık faaliyetleri yıldan yıla genişləmişdir. Eliğa Vahid, soydaşlarına Sovyet hökumətinin üstünlüğünü və onun sayesinde elde edilmiş maddi və manevi nimetləri mertliklə korumaya çağırır. Sovyet hökumətini destekleyen gazeller yazan şair, bununla yetinmemiş və Sovyet Rusyası'nın Almanya ilə yaptığı savaş sırasında, Sovyet cephelerindəki askarlara moral vermək üçün cephelərə gitmiş, askerlərin yanında olup onlara hər türlü dəstəyi vermişdir [6, s.10]. Yəni sadəcə kəlemi ilə değıl, varlığı ilə de inandığı bu ölkü uğruna fedakârlıqlar yapmışdır. Eliğa Vahid, millətini seven bir şairdir ama onun düşüncəsinə görə, bağımsızlıqları və huzurları Sovyet Rusya'sının başarisına bağılıdır” [8, s.179].

Hər bir halda Seda Selim Vahid poeziyasının, xüsusilə qəzəllərinin xəlqiliyi, səmiimiliyi və orijinallığını yüksək qiymətləndirmiş, vahidşünaslıq üçün özəl biçimli fikirləri ilə şairin sənət dünyasına töhfəsini vermişdir.

Ədəbiyyat

1. Abdullazadə N., (2013), Klasik orta çağ ve yeni çağ Azərbaycan şiiirinde gazel janrı: tipoloji benzerlikler (Füzuli ve Ali Ağa Vahid'in yaratıcılığı esasında), VII Beynəlxalq Türk Mədəniyyəti, İncəsənəti və Mədəni İrsin Mühafizəsi Simpoziumu, 26-29 iyun, s.39.

2. Abdullazadə N., (2016), XX əsr Azərbaycan şairi Əliağa Vahidin yaradıcılığında ənənə və novatorluq, III Beynəlxalq Türk Dünyası Araşdırmaları Simpoziumu, 25-27 may, Niğde Universiteti, s.293-298.
3. Əhmədov B., (2010), XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi, II c., Bakı, 436 s.
4. Kaya S., (2011), Azeri şair Aliaga Vahid'in qazellerinin konu bakımından incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
5. Müasir Azərbaycan ədəbiyyatı (2007), 2 cildə, Bakı, Bakı Universiteti Nəşriyyatı, 504s.
6. Nuruoğlu M., (1989), Əliağa Vahid haqqında bildiklərimiz. Bakı.
7. Sarıkaya M., (2015), Türk dünyasının son büyük gazel şairi Eliaga Vahid ve qazelleri, Ankara, Vizyon Yayınevi.
8. Selim S., (2016). The effect of views of life of Huseyin Cavid and Eliaga Vahid to their poems, Turkish Studies -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Vol. 11/10, pp.529-546.
9. Vahid Ə., (2005), Seçilmiş əsərləri. Bakı, Lider Nəşriyyat, 472 s.
10. Vahid Ə., (1989), Qəzəllər, Bakı, Azərənəşr, 280 s.